

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Антоніна Миколаївна ШУЛЯК

Доктор політичних наук, професор, декан
факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна,
Email: antonina.mytko@vnu.edu.ua,

Antonina SHULIAK

Doctor of Political Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of the International Relations,
Lesya Ukrainka Volyn National University
Ave. Voli, 13, Lutsk,
43025, Ukraine.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5234-0758>

Олеся Андріївна ФЕСИК

Здобувачка факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна
Email: olesya@vnu.edu.ua,

Olesya FESYK

PhD Student of the Faculty of the
International Relations,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Ave. Voli, 13, Lutsk, 43025, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2583-9481>

УДК 323.1(569.4):355.48(470:477)“21”

**«М'ЯКА» ТА «ТВЕРДА» СИЛИ ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ ЯК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ
ВЕКТОР ІМІДЖУВАННЯ**

Received 13 October 2023; revised 29 October 2023; accepted 02 November 2023

DOI: 10.15421/352330

Анотація

У публікації проаналізовано використання ресурсів та інструментів «м'якої» та «твердої» сил Державою Ізраїль з огляду на ретроспективу та становлення держави. Актуальність теми обумовлена великою кількістю викликів у сфері безпеки для Ізраїлю, геополітичною нестабільністю на Близькому Сході, напруженими відносинами з Палестиною, війнами й низкою активних збройних конфліктів як між державами, так і за участю третіх сторін, як-то терористичних збройних угруповань, які фінансуються акторами міжнародної системи, які прагнуть встановити свою гегемонію в регіоні – США, Китай, Іран, Саудівська Аравія, Росія, Туреччина й ін.

Проаналізовано засади зовнішньої політики Держави Ізраїль в умовах постійного протистояння з ісламським світом та Іраном, як цій країні вдалося мобілізувати людський ресурс, підтримувати внутрішню легітимізацію, активно розвиватися в умовах релігійного та етнічного різноманіття, ефективно використовувати інструменти впливу, як економічні, військові, так і «м'які» на офіційному та неофіційному рівнях для пошуку партнерів серед країн ісламського віросповідання. Особливої уваги надано співробітництву зі США та впровадженню демократії поряд із авторитарним характером зовнішньої політики.

Визначено, що в основі іміджування країни та зовнішньої політики у світі закладено такі засади: національні інтереси й особливості географічного розташування Ізраїлю, збереження релігійних надбань, розвиток туристичної галузі, розвиток передових технологій у військовій та медичній галузях, потужні силові структури. У зовнішньополітичній діяльності Ізраїль активно використовує ресурси «м'якої» сили, але перевагу все ж надає економічним важелям для встановлення вигідної для себе позиції, зокрема і у військовій сфері. Треба зауважити, що Ізраїль не входить до жодного військового чи безпекового блоку, лише ООН, де активно відстоює свої національні безпекові пріоритети, інколи всупереч позиції світового співтовариства і членів – 28 з яких досі не визнали його державність.

Ключові слова: Держава Ізраїль, іміджування, публічна дипломатія, міжнародні відносини, зовнішня політика, «м'яка» сила, «тверда» сила, Іран, США.

“SOFT” AND “HARD” POWER OF THE STATE OF ISRAEL AS AN EXTERNAL POLITICAL VECTOR OF IMAGE FORMATION

Abstract

The publication analyzes the use of resources and instruments of “soft” and “hard” power by the State of Israel with a retrospective and formative perspective. The relevance of the topic is determined by numerous security challenges for Israel, geopolitical instability in the Middle East, tense relations between Israel and Palestine, wars, and a series of active armed conflicts involving both states and third-party actors, such as terrorist armed groups funded by international system actors seeking hegemony in the region - the USA, China, Iran, Saudi Arabia, Russia, Turkey, etc.

The principles of Israel’s foreign policy, the stages of its formation in the conditions of constant confrontation with the Islamic world and Iran are analyzed. The publication explores how the country managed to mobilize human resources, maintain internal legitimacy, actively develop in conditions of religious and ethnic diversity, and effectively use influence tools, both economic and military, as well as “soft” on official and unofficial levels to find partners among Islamic countries. Special attention is given to cooperation with the USA and the implementation of democracy alongside the autocratic nature of foreign policy.

It is determined that the principles underlying the country’s image and foreign policy in the world include national interests, the peculiarities of Israel’s geographical location, preservation of religious achievements, development of the tourism industry, advancement of technologies in military and medical fields, and powerful force structures. In its foreign policy activities, Israel actively utilizes the resources of “soft” power but gives preference to economic levers for establishing a favorable position, particularly in the military sphere. It is noteworthy that Israel is not a part of any military or security bloc except the UN, where it actively defends its national security priorities, sometimes contrary to the position of the global community and members – 28 of whom have not yet recognized its statehood.

Keywords: *Israel, image formation, public diplomacy, international relations, foreign policy, “soft” power, “hard” power, Iran, USA.*

Постановка проблеми.

Незалежність Держави Ізраїль було проголошено 14 травня 1948 року на підставі Резолюції Генеральної Асамблеї ООН №181/11 від 29 листопада 1947 року (Резолюція 1947). Цей документ і до нині є єдиним нормативно-правовим документом, що визначає територію держави Ізраїль. Держава Ізраїль – країна, яка й до нині не має чітко встановленого державного кордону із суміжними державами, який визнаний міжнародною спільнотою. Водночас статус державного кордону Ізраїлю із суміжними державами має різний політико-правовий статус на всій його протяжності, що обумовлює численні прикордонні конфлікти із сусідніми державами [Сіцінський 2014]. З тих пір імідж Ізраїлю може варіюватися в залежності від поглядів та досвіду кожної людини. Деякі люди можуть асоціювати Ізраїль із релігійною історією, інші – із сучасними технологіями та інноваціями, а деякі – із політичними та конфліктними питаннями. Тобто при формуванні іміджу Ізраїлю поєднуються і «м’яка» і «тверда» сили, що робить її осо-

бливою та додає аргумент та користь актуальності дослідження іміджу цієї держави.

Отже, розглянемо як формується образ/імідж Ізраїлю за допомогою «твердої сили». На нашу думку, в основі постійних конфліктів з сусідами покладено саме цю Резолюцію, за якою мали утворитися дві держави – єврейська (площею 14,1 тис. кв. км – 56% території Палестини, населення 1 008 800 чоловік) і арабська (площею 11,1 тис. кв. км – 43% території Палестини, населення 758 520 чоловік). В окрему зону міжнародного впливу виділялося місто Єрусалим та його околиці (1% території Палестини, населення 205 230 чоловік). По завершенню Британського мандату, оскільки арабські країни не визнавали ні документ, ні саме існування Держави Ізраїль, 15 травня 1948 року розпочалася перша арабо-ізраїльська війна, завдяки якій Ізраїль значно розширив свої території за рахунок територій виділених ООН для створення арабської Палестинської держави, а також частково встановив контроль у місті Єрусалим. Однак умовно встановлені межі Держави Ізраїль

у подальшому знову змінювалися. Ізраїль досить активно проводив військові операції, так, у 1978 році – «Операція Літани» і у 1982 році – «Мир Галілеї».

Ці постійні збройні конфлікти засвідчили про готовність відносно молодій державі відстоювати свою незалежність і територіальну цілісність. Але вагомим і ключовим наслідком окупації частини палестинських територій стало виникнення у подальшому численних прикордонних конфліктів, актів терористичної дії та відкритих озброєних протистоянь між Ізраїлем та арабськими країнами. З підписанням мирної угоди з Єгиптом (в 1979 році) і з Йорданією (в 1994 році) число ворожих Ізраїлю держав скоротилося. Проте Палестинсько-ізраїльський конфлікт триває і до нині, незважаючи на численні гуманітарні, економічні ініціативи в Секторі Гази з боку Ізраїлю. Особливого загострення він набув восени 2023 року, коли ХАМАС при підтримці Ірану, Росії, Китаю, Лівану, Сирії та низки інших арабських держав атакував Ізраїль. Натомість Ізраїль оголосив про початок наземної операції зі знищення угруповання ХАМАС у Секторі Гази. Власне сучасне протистояння засвідчило, що проблеми, конфлікти, які на деякий час були заморожені або замовчувалися знову нагадали про себе. Це і голосування в ООН, і масові протести на підтримку палестинців по світу.

Водночас Ізраїль активно використовує і «м'яку» силу. Імідж Ізраїлю може бути різноманітним, оскільки це країна з багатою історією, культурою. Важливими аспектами іміджу Ізраїлю є *історія та релігія*. Ізраїль має велике історичне значення для багатьох світових релігій, включаючи іудаїзм, християнство та іслам. Для багатьох людей, це святе місце з багатою та складною історією. Ізраїль відомий своїм внеском у галузі *технологій та інновацій*. Країна виробляє високотехнологічні продукти та є однією з лідерів у сферах стартапів, інформаційних технологій та наукових досліджень. Ізраїль має *багатий культурний спадок*, що включає музику, танець, літературу та інші форми мистецтва. Тут знаходяться численні музеї, театри та фестивалі, що відображають різноманіття культурної сцени кра-

їни. Ізраїль також привертає туристів своїми *святинями, історичними пам'ятками* (такими як Єрусалим), прекрасними природними пейзажами (Мертве море) та іншими туристичними атракціями.

Тому аналіз іміджування Держави Ізраїль, його «м'яка» сила і ефективність застосування «твердої» для збереження державності і просування своїх інтересів на міжнародній арені та серед громадянського суспільства держав партнерів і арабського світу є актуальним.

Аналіз останніх досліджень.

Унікальний досвід державотворення Держави Ізраїль обумовив її інтерес із боку дослідників його історіографії, культури, економіки, освіти, військового потенціалу тощо. Процеси становлення держави вивчали І.Іващук та А.Заставний [Іващук, Заставний 2023], А.Гичка [Гичка 2019], Н.Сіцінський [Сіцінський 2014], М.Квіцінська [Квіцінська 2016], О.Танцюра [Танцюра 2019], Ю. Гергель [Гергель 2016], іміджеві складники освіти, туризм, культуру досліджували С.Атіас [Attias 2012], Д.Голан [Golan 2006], О.Команієць [Команієць 2017], О.Яворська [Яворська 2020], М.Дреєрман [Дреєрман 2007], зовнішню політику – Р.Калитчак і Р.Романюк [Калитчак, Романюк 2007]. Інформація мас медіа, офіційних дипломатичних представництв – Міністерства закордонних справ Ізраїлю (<https://mfa.gov.il>), Посольства Ізраїлю в Україні (<https://embassies.gov.il>), Міністерства охорони здоров'я (<https://www.health.gov.il>), Міністерства туризму Ізраїлю (<https://www.gov.il>), Посольства України в Ізраїлі (<https://israel.mfa.gov.ua>) дала можливість окреслити процеси іміджування засобами стратегії «розумної сили» і зрозуміти, яку роль в Ізраїлі відведено відносинам із сусідніми арабськими країнами, США, Іраном і російською федерацією й іншими учасниками міжнародної системи.

Мета статті – дослідити зовнішньополітичний вектор іміджування Держави Ізраїль, проаналізувати ефективність використання ресурсів «м'якої» та «твердої» сил у зовнішній політиці.

Методика дослідження.

Використано напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців із близькосхідних пи-

тань, публікації офіційних інтернет-представництв, ЗМІ із використанням ретроспективного, структурно-функціонального методів.

Виклад основного матеріалу.

Зміни на геополітичній карті світу, їх передумови, дії міжнародних акторів, сучасний баланс сил, значно трансформували звичне трактування категорії сили. Її показники є запорукою існування державності, могутності, безпеки громадян і найвагомішим важелем впливу на інших акторів міжнародної системи. У публікації ми керуватимемося концепціями «м'якої» (англ. – «soft power»), «твердої» (англ. – «hard power») та «розумної сили» (англ. – «smart power»), основоположником яких вважають Дж.Найя. Концепція «розумної сили» з'явилася як логічне продовження ідеї поєднання «м'якої» та «твердої» сили. За Дж.Найєм, «розумна» сила – це насамперед здатність комбінувати «тверду» та «м'яку» сили в ефективну стратегію [Nye 2008].

Ресурсний арсенал «твердої» сили складають військовий та економічний потенціали. «М'яка сила» має значно більше ресурсне забезпечення – культура, культура, туризм, ідеологія та міжнародна політика. Ефективність застосування цього ресурсного арсеналу кожною країною залежить від ефективного поєднання інструментарію з цих двох блоків та їхньої синергії. На практиці – це складна багаторівнева система, яка дозволяє державі вирішувати свої тактичні та стратегічні завдання на міжнародній арені на офіційному й неофіційному рівнях й основою цьому є управління взаємозалежністю.

У цьому дослідженні категорію іміджування ми трактуватимемо за Т.Боровським – діяльність із формування, корекції та зміни іміджу або управління іміджем [Боровський 2013]. Натомість «м'яку» та «тверду» сили – як інструментарій.

Аналізуючи зовнішньополітичний вектор іміджування Держави Ізраїль треба звернути-ся до історіографії та відповідно до стратегії

національної безпеки. Поза-як, багаторічний досвід цієї держави у боротьбі зі спробами її делегітимізації, процесами «політициду» з боку арабських країн обумовив і певні особливості зовнішньої політики та процесів іміджування. Ця держава повинна постійно враховувати ті виклики, які несуть її сусіди, швидко і гнучко реагувати на всі загрози й ефективно діяти на випередження, протистояти їм та перемагати.

У зовнішній політиці Ізраїль дотримується реалістичної концепції, в її основі «тверда» сила: військова могутність (передові розробки озброєнь, військова техніка, система військової підготовки, велика кількість резервів) та економічні важелі впливу на близькосхідний регіон. Натомість елементам «м'якої сили» відводиться другорядна роль – допоміжна, хоча саме її інструменти дозволяють контактувати на неофіційному рівні, наприклад, із країнами Перської затоки, попри відсутність поступок на офіційному рівні. Тобто ми можемо стверджувати, що вектор іміджу теж підпорядкований автаркії¹, абсолютно автономній зовнішній політиці, яка покликана зберегти державу, її цінності та єврейський народ. По відношенню до міжнародного співтовариства це відображається у гнучкості та свободі дій у прийнятті рішень керівництвом цієї держави. Тут варто відмітити, що всі політичні рішення чи позиції приймаються з урахуванням підтримки серед населення тобто для ізраїльської влади є важливою внутрішня легітимізація та соціальна згуртованість і солідарність її громадян, оскільки це складник національної безпеки.

Одним із наративів, який транслює Ізраїль – це його географічне положення та протистояння з ісламськими країнами, другий – військовий складник, політика стримування та мирні договори малоефективні, третє – ситуативне партнерство, навіть якщо воно не відповідає демократичним засадам і моралі, оскільки національні інтереси та збереження

¹ Автаркія - це політико-економічна концепція, яка вказує на самодостатність держави або суспільства, яке може задовольняти свої потреби без значного залучення зовнішніх ресурсів чи підтримки. В контексті країни автаркія може вказувати на те, що ця країна має внутрішні ресурси, які дозволяють їй вести самостійну економіку, не дуже залежну від імпорту. Автаркічна політика може бути втілена через розвиток власних виробництв, аграрну самодостатність, енергетичну незалежність та інші сфери.

держави є першим пріоритетом. Тут не варто відкидати й проблематику стереотипізації Держави Ізраїль, яка є актуальною на сучасному етапі міжнародних відносин, коли цю державу асоціюють із контролем над засобами масової інформації, світовою фінансовою системою і присутність своїх лобістів в урядах США та багатьох країн ЄС.

З інструментарію «м'якої» сили Ізраїль активно провадить активну міжнародну політику, зберігає культурні надбання, адже є одним із найпопулярніших місць для туризму. Ідеться не лише про християнсько-паломницький туризм, а й про не менш затребуваний – медичний. Українська асоціація медичного туризму до найбільших медичних центрів Ізраїлю відносить: клініку Хадасса, клініку Ассута, клініку Шиба, медичний центр Сураскі (Іхілов), реабілітаційний центр Реут [Кращі клініки Ізраїлю 2022] й ін.

Інформаційна складова в процесах іміджування теж активно розвивається, ідеться про Хасбару – державну політику пропаганди або централізоване управління інструментами публічної дипломатії. В основі публічної дипломатії: координація і управління інформацією; неформальні заходи; залучення і створення іміджу; довгострокова кооперація; багатовимірні стратегії взаємодії із медіа; динамізм та управління кризами; стратегічне таргетування. Цікавим прикладом є використання громадської дипломатії, адже у структуру Хасбари долучилося і МЗС, який передбачав щорічний виліт близько трьох мільйонів ізраїльтян закордон для того, щоб долучити діаспору й утворити мережу приватних представників, діяльність яких координуватиметься МЗС через вебсайт, на якому активісти будуть отримувати інформацію на різних мовах [Яворська 2020]. Згодом було ініційовано безліч аналогічних проєктів з інтеграції ізраїльських громадян (євреїв-ізраїльтян, палестинців-ізраїльтян, ефіопських євреїв і членів ЛГБТ-спільноти) і представників діаспори в кампанії публічної дипломатії. Відтак публічна дипломатія Ізраїлю завдяки свої особливості набула притаманних лише їй форм і методів і отримала назву «Хасбара», що в перекладі з іврити «роз'яснювати».

Про вагомість туристичного напрямку як елементу «м'якої» сили в процесах іміджування свідчить функціонування окремого міністерства при уряді Держави Ізраїль. Адже ця територія сакральне місце для трьох основних релігійних груп у світі. На 2019р. чисельність відвідувачів Ізраїлю досягала рекордного показника 4,55 млн. Найбільшим «постачальником» туристів для Ізраїлю вже багато років залишається США, друге місце – за ЄС, третє – за росією. Так, у 2019р. з США прибуло 960 000 відвідувачів. Основна кількість готелів зосереджені в Тель-Авіві (83 готелі з приблизно 8,8 тис. номерів), Єрусалимі (88 готелів з 11 тис. номерів), Ейлаті (50 готелів з 11 тис. номерів), Тверії (37 з 4 тис. номерів), регіоні Мертвого моря (15 готелів з 4 тис. номерів). Щороку кількість зростає завдяки присутності на ринку провідних мереж Isrotel, Brown Hotels, Hilton, Accor і Selina Isrotel, Brown Hotels, Hilton, Accor і Selina [40 Israel Travel 2022]. Популярним є Ізраїль як і місце релігійного туризму. Для християн Ізраїль є «Святою Землею» де жив і помер Ісус Христос, для мусульман Єрусалим – місто, де пророк Мухаммед піднявся на небо. Очевидно, що велика кількість етнічних, релігійних і на їхній основі політичних конфліктів пов'язані саме з релігійним чинником. Отож релігія вагомо впливає на імідж Ізраїлю на міжнародній арені.

Ефективність іміджування Держави Ізраїлю засобами «м'якої» сили відображено у результатах міжнародного дослідження сприйняття національних брендів, яке проводить Brand Finance. Так, у 2022 році – це 23 позиція. Із країни Близького Сходу вони поступилися ОАЕ (15 місце) і майже на одному рівні із Саудівською Аравією (24 позиція) [Global soft 2022]. Рейтинг формується за такими показниками як бізнес і торгівля, управління, міжнародні зв'язки, культура та спадщина, ЗМІ та комунікація, люди та цінності, освіта й наука, динаміка ситуації із COVID-19. Індекс «м'якої» сили виражається трьома основними показниками – популярністю, репутацією та впливом. Варто відмітити, що згідно з результатами 2023 року, Ізраїль втратив кілька позицій і

опинився на 27 сходинці [Global soft 2023].

Ці зміни – наслідок приходу до влади нового уряду Б.Нетаньягу восени 2022 року та анонсованих змін у зовнішній політиці, частково і через палестинсько-ізраїльське чергове загострення. Зокрема новообраний прем'єр запевнив, що вестиме «активну, енергійну, відповідальну і національну політику» замість колишньої «бездіяльності» та анонсував протидію радикальному ісламу в регіоні [Кобзар 2023]. Ще одним маркером змін в інформаційній площині є Міжнародний індекс свободи преси [World Press Freedom Index]. Тут аналогічна ситуація, адже на думку дослідників ЗМІ в Ізраїлі дестабілізувалися після приходу до влади уряду, який загрожує свободі преси: у 2022 році – 86 позиція, у 2023 році Держава Ізраїль посів 97 місце рівнем незалежності ЗМІ та безпеки журналістів [Israel 2023].

Відповідно до даних Центрального бюро статистики населення Ізраїлю, станом на вересень 2023 року, складає 9,795 млн, етнокультурний склад населення має наступний вигляд: 73% – євреї (7,181 млн.), 21 % – араби (в більшості мусульмани, 2, 065 млн.), 6% – друзи, черкеси та інші національні меншини, розкидані по всій країні [Israeli population 2023]. Угоди про культурний обмін укладені більш ніж із 70 державами. У середині країни Ізраїль докладає зусиль для формування спільної ідентичності, спільних цінностей, поділюваних громадянами. Держава також намагається об'єднати молодь, діячів науки, мистецтва, спортсменів, підприємців, представників новітніх професій. Країна позиціонує себе як центр, де налагоджена взаємодія держави з бізнесом і структурами громадянського суспільства. Тому Держава Ізраїль активно демонструє готовність до діалогу та співробітництва зі своїми сусідами: неодноразові публічні заяви керівництва про розмороження фінансових активів Палестинської Автономії та полегшення режиму пересування для палестинців, котрі працюють в Ізраїлі [Ізраїль виступив 2006] у 2006 році, погодження дозволу на розробку газового родовища біля узбережжя Гази [Павлиш 2023], передача Палестинській автономії 1,2 мільйона доз вакцини від COVID-19 виробництва компанії Pfizer

[Ізраїль позичить 2021] тощо. Як ще один приклад, міністр закордонних справ Держави Ізраїль Я.Лапід запропонував новий підхід до відновлення Сектора Гази в обмін на припинення вогню від ХАМАС, до цієї ініціативи долучилися і Катар, і Єгипет [У Сектор Газа 2021]. Отож ведеться активне співробітництво за гуманітарним та економічним напрямками задля досягнення взаємовигідної позиції по питанню Сектора Гази та протидії ХАМАС. Повсякчас напрацьовується нормалізація взаємовідносин з ОАЕ та країнами Перської затоки. Ще однією з особливостей Ізраїлю є його двосторонні дипломатичні, культурні, економічні відносини із США, внаслідок яких держава набула статусу головного стратегічного союзника американців на Близькому Сході.

Не можливо оминати увагою участь держави у міжнародних організаціях. Станом на початок 2021 року Ізраїль не отримав визнання своєї державності від 28 країн членів ООН. Ця держава не входить до жодного військового чи безпекового блоку чи коаліції, за виключенням співпраці зі Сполученими Штатами Америки. Тісне співробітництво із США у сфері технологій і інновацій, безпеки, культури, туризму, спільних програм економічного розвитку засвідчене низкою чинних двосторонніх угод про дослідження і розробки між Національним управлінням з інновацій Ізраїлю і різними федеральними та державними установами США. Провідні корпорації та компанії, як Google, Apple, Facebook, Microsoft, Intel, Yahoo!, Motorola, HP і інші, заснували свої центри досліджень і розробок Ізраїлі [Ізраїль і США 2023]. Також одним із ключових партнерів Держави Ізраїль є Європейський Союз.

На окрему увагу заслуговує протистояння по вісі Ізраїль-Іран та Ізраїльсько-Палестинського конфлікту. До революції у 1979 році співпраця двох країн мала взаємовигідне економічне співробітництво у сфері енергоносіїв. Нова влада ідентифікувала євреїв як націю, яку потрібно знищити. Проте коли до Ірану вторглися іракські війська восени 1980 року, саме Ізраїль став підпільним постачальником зброї до Тегерану через представників США, які продавали зброю за схемою «озброєн-

ня-на-заручників». Це мало на меті послабити Ірак та Іран – так звана політика стримування [Павлюк 2015]. Справа «Іран-контрас» досить вагомо вдарила по довірі до США у країнах Перської затоки. Проте Іран досить швидко встановив свою гегемонію на Близькому Сході, як наслідок протистояння по вісі Ізраїль-Іран набуло нових форм, зокрема Тегеран зосередився на підтримці ісламських терористичних організацій – Хезболли, ХАМАС, Палестинський ісламський джихад і розпочав відновлення своєї ядерної програми. Ізраїль та США натомість бомбардували ядерні об'єкти Ірану та запровадили санкції (2011). Під час протидії військовій присутності Ірану в Сирії Ізраїль не лише активно знищував військові об'єкти, а й ініціював підписання мирних угод із сунітськими ОАЕ та Бахрейном. Крім того, коли на підтримку режиму Асада у військові дії втрутилася і росія, ізраїльський політикум зберіг нейтралітет по відношенню до росіян. Кульмінацією сирійської кампанії для Ізраїлю стало підписання Авраамової угоди за посередництва тих же США, яка надала серйозних переваг Еміратам від співпраці з Ізраїлем у галузі економіки, військово-технічного співробітництва і безпеки [Федянін 2021].

За роки свого існування в постійних конфліктах Ізраїль сформував потужні збройні сили, на озброєнні яких сучасна зброя та технології. Як засвідчила історія, Ізраїль не може бути ліквідований шляхом сили, адже має повноцінну стратегічну ядерну тріаду. За Ізраїлем закріпилася стала репутація виробника першокласного військового обладнання, технологій для сільського господарства, медицини, комунікацій і високих технологій. Економічна і військова міць Ізраїлю є ключовою перевагою над арабами. Свідченням цього унікальна система ПРО «Залізний купол», яка під час загострення цього року, з 2200 ракет перехопила 90% [Перші висновки 2023].

Зважаючи на «тверду» силу, яка є основою безпеки Держави Ізраїль, розглянемо силовий блок. До нього відносимо Армію оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ), Національну поліцію Ізраїлю (ІНП), яка складається із «синьої поліції» (спеціалізується на контртерористичних операціях і одночасно

можуть проводити кримінальні розслідування) і прикордонної охорони (ВГ), Зовнішню розвідувальну службу Ізраїлю (Моссад). Окрема роль у системі безпеки відводиться й ізраїльтянам – обов'язкова військова підготовка, служба за контрактом в ЦАХАЛі, медична підготовка тощо. За висновками групи дослідників Вашингтонського інституту близькосхідної політики, стратегія національної безпеки Ізраїлю базується на концепції «залізної стіни». Це передбачає, що мир можливий лише тоді, коли вороги Ізраїлю дійдуть висновку: їхні зусилля неефективні й тільки примножують власні втрати й страждання. Вони мають бути переконані, що набагато більшого можна досягти шляхом діалогу, а не через насильство. Іншим принципово важливим складником стратегії є забезпечення взаємозв'язків між суспільством, економікою, наукою і технологіями, військовими спроможностями, міжнародним становищем і зовнішньою політикою [Досвід Ізраїлю 2022]. Власне такої стратегії держава й дотримується.

Висновки.

На міжнародній арені, Держава Ізраїль втілює вдуману та прагматичну стратегію іміджування. Серед позитивних аспектів її іміджу використовуються «м'які» інструменти, такі як культурні, туристичні, безпекові та інноваційні компоненти. Країна приваблює інвестиції, апелюючи до демократичних цінностей та представляючи це світові через унікальну публічну дипломатію. Незважаючи на стереотипний імідж високотехнологічної нації, зовнішня політика і зусилля у встановленні взаємовигідних зв'язків із провідними гравцями світової геополітики через неофіційні канали комунікації та використання військових засобів вибороли для країни негативний імідж. Важливо відзначити, що така зовнішньополітична стратегія відзначається успішністю у захисті національних інтересів, забезпечуючи самостійність у вирішенні асиметричних викликів і прямих загроз територіальній цілісності. Дослідження ролі «м'яких» та «твердих» сил у контексті операції в Секторі Гази 2023 року відкриває перспективи подальшого аналізу.

Бібліографічні посилання

- Attias, S. (2012). Israel's new peer-to-peer diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 7, 473-482.
- Global soft power index*. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://brandirectory.com/softpower/> (дата звернення 10.10.2023)
- Global soft power index*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-soft-power-index-2023-digital.pdf> (дата звернення 10.10.2023)
- Golan, G. (2006). *Israel and Palestine: Peace Plans and Proposals from Oslo to Disengagement*.
- Healthcare Professions Portal*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.health.gov.il/Russian/Subjects/MedicalAndHealthProfessions/Pages/default.aspx>. (дата звернення 10.10.2023)
- Israel*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rsf.org/en/country/israel> (дата звернення 10.10.2023)
- Israeli population rises to 9.795 million on Rosh Hashanah eve*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.timesofisrael.com/israeli-population-numbers-9-795-million-on-rosh-hashanah-eve/> (дата звернення 10.10.2023)
- Ministry of Foreign Affairs*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.il/MFARUS/IsraelExperience/Tourism/Pages/Israel-TourismSummary-2017.aspx> (дата звернення 10.10.2023)
- Ministry of Tourism of Israel*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_tourism/govil-landing-page (дата звернення 10.10.2023)
- Nye, J.S. (2008). *The Powers to Lead*. Oxford: University press.
- Бобровський, Т. (2013). Концептуалізація понять «імідж» та «іміджування» у сучасному політичному дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*, 21(3), 9-14.
- Гергель, Ю. (2016). Україна та арабські держави Леванту (Сирія, Ліван, Йорданія): передумови та обставини встановлення дипломатичних відносин. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 25, 59-85.
- Гичка, А.С. (2019). Роль наддержав США і СРСР у створенні держави Ізраїль. *Гілея: науковий вісник*, 150(1), 42-46.
- Договірно-правова база між Україною та Ізраїлем. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://israel.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/428-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-izrajilem> (дата звернення 12.10.2023)
- Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки*. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodoformuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi> (дата звернення 06.10.2023)
- Дреерман, М.Г. (2007). Становлення і розвиток вищої педагогічної освіти в Ізраїлі: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки»; *Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. Одеса*, 2007.
- Івашук, І.О., Заставний, А.Р. (2023). Цивілізаційні детермінанти та історичні виклики стабільності на Близькому Сході. *Економічний простір*, (186), 7-12.
- Ізраїль виступив із широкомасштабними мирними ініціативами в обмін на відмову палестинців від насильства*. (2006). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/955215.html> (дата звернення 02.10.2023)
- Ізраїль і США – два народи, один союз*. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.il/MFARUS/PressRoom/2017/Pages/Israel-USA-two-nations-one-bond.aspx> (дата звернення 10.10.2023)
- Ізраїль позичить палестинцям 1,2 млн доз вакцин Pfizer*. (2021). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://lb.ua/world/2021/06/18/487382_izrail_pozichit_palestintsyam_12 mln.html (дата звернення 01.10.2023)
- Калитчак, Р.Г., Романюк, Р.Й. (2015). Концептуальні орієнтації зовнішньої політики держави Ізраїль. *Грані*, 11(1), 38-43.
- Квіцінська, М. (2015). Становлення і розвиток системи політичних міждержавних відносин України та Держави Ізраїль (1991-2015 рр.). *Студентський науковий вісник*, 37, 39-42.
- Кобзар, Ю. (2023). *Ізраїль змінить зовнішню політику: візьмуться за Іран*. [Електронний ресурс].

Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/izrajil-bude-aktivnishe-protistoyati-iranu-12099822.html>
(дата звернення 01.10.2023)

- Компанієць, О.В. (2017). Поняття неформальної освіти в сучасній фаховій літературі держави Ізраїль. *Педагогічний альманах*, (34), 279-285.
- Кращі клініки Ізраїлю. (2022). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uamt.com.ua/UA/kliniky-izrayilyu.html> (дата звернення 10.10.2023)
- Міністерство туризму Ізраїлю. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_tourism/govil-landing-page (дата звернення 10.10.2023)
- Населення Ізраїлю. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://embassies.gov.il/kiev/AboutIsrael/People/Pages/People.aspx> (дата звернення 10.10.2023)
- Павлиш, О. (2023). *Ізраїль дав дозвіл на розробку газового родовища біля узбережжя Гази*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/19/701311/> (дата звернення 10.10.2023)
- Павлюк, О. (2015). Вплив скандалу «Іран-контрас» на американо-іранські відносини при адміністрації Р.Рейгана. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*, 4, 14-18.
- Перші висновки з атаки ХАМАС: чому «Залізний купол» пропускає ракети, підбита Merkava з дрона та провал розвідки. (07.10.2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://defence-ua.com/weapon_and_tech/pershi_visnovki_z_ataki_hamas_chomu_zaliznij_kupol_propuskaje_raketi_pidbita_merkava_z_drona_ta_proval_rozvidki-13074.html (дата звернення 08.10.2023)
- Посольство Ізраїлю в Україні. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://embassies.gov.il/kiev/ConsularServices/Pages/InfoForIsraelisUkr.aspx> (дата звернення 10.10.2023)
- Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 181/II від 29 листопада 1947 року. (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.vuzlib.org/books/1164> (дата звернення 01.10.2023)
- Сіцинський, Н.А. (2014). Історичні особливості встановлення сучасного кордону держави Ізраїль. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління*, 68(2), 106-109.
- Танцюра, О.Г. (2019). Витоки та розвиток сіонізму у контексті політики пам'яті Держави Ізраїль. *Гілея: науковий вісник*, 145(1), 172-176.
- У сектор Газа доставили перші партії гуманітарної допомоги. (2021). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3250625-u-sektor-gaza-dopravili-persi-partii-gumanitarnoi-dopomogi.html> (дата звернення 10.10.2023)
- Федянін, В. (2021). Авраамові угоди як знакова подія зовнішньої політики Об'єднаних Арабських Еміратів. *Грані*, 24(7-8), 87-97.
- Яворська, О.В. (2020). Особливості іміджу держави Ізраїль на міжнародній арені. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, 2(12), 148-152.

References

- Attias, S. (2012). Israel's new peer-to-peer diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 7, 473-482.
- Golan, G. (2006). *Israel and Palestine: Peace Plans and Proposals from Oslo to Disengagement*.
- Israeli population rises to 9.795 million on Rosh Hashanah eve. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://www.timesofisrael.com/israeli-population-numbers-9-795-million-on-rosh-hashanah-eve/>
- Nye, J.S. (2008). *The Powers to Lead*. Oxford: University press.
- Bobrovskyi, T. (2013). Kontseptualizatsiia poniat «imidzh» ta «imidzhuvannia» u suchasnomu politychnomu dyskursi [Conceptualization of the concepts of “image” and “imaging” in modern political discourse]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Filosofiia. Sotsiologiia. Politologiia*, 21(3), 9-14.
- Herhel, Yu. (2016). Ukraina ta arabski derzhavy Levantu (Syriia, Livan, Yordaniia): peredumovy ta obstavyny vstanovlennia dyplomatychnykh vidnosyn [Ukraine and the Arab states of the Levant (Syria, Lebanon, Jordan): prerequisites and circumstances for establishing diplomatic relations]. *Mizhnarodni zviazky Ukrainy: naukovi poshuky i znakhidky*, 25, 59-85.
- Hychka, A.S. (2019). Rol nadderzhav SShA i SRSR u stvorenni derzhavy Izrail [The role of the superpowers the USA and the USSR in the creation of the state of Israel]. *Hileia: naukovyi visnyk*, 150(1), 42-46.
- Dohovirno-pravova baza mizh Ukrainoiu ta Izrailem [Contractual and legal framework between Ukraine and Israel]. (2023). [Retrieved October 12, 2023 from <https://israel.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/428-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-izrajilem>

- Dosvid Izrailiu shchodo formuvannia stratehii natsionalnoi bezpeky* [Israel's experience in forming a national security strategy]. (2022). Retrieved October 06, 2023 from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi>
- Dreierman, M.H. (2007). *Stanovlennia i rozvytok vyshchoi pedahohichnoi osvity v Izraili* [Formation and development of higher pedagogical education in Israel]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 "Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky"; Pivdenoukr. nats. ped. un-t im. K.D.Ushynskoho. Odesa, 2007.
- Ivashchuk, I.O., Zastavnyi, A.R. (2023). Tsyvilizatsiini determinanty ta istorychni vyklyky stabilnosti na Blyzkomu Skhodi [Civilizational determinants and historical challenges to stability in the Middle East]. *Ekonomichnyi prostir*, (186), 7-12.
- Izrail vystupyv iz shyrokomasshtabnymy myrnymy initsiatyvamy v obmin na vidmovu palestynstiv vid nasylstva* [Israel has made large-scale peace initiatives in exchange for the Palestinians' renunciation of violence]. (2006). Retrieved October 02, 2023 from <https://www.radiosvoboda.org/a/955215.html>
- Izrail i SShA – dva narody, odyi soiu* [Israel and the USA are two nations, one union]. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://mfa.gov.il/MFARUS/PressRoom/2017/Pages/Israel-USA-two-nations-one-bond.aspx>
- Kalytchak, R.H., Romaniuk, R.I. (2015). Kontseptualni oriantatsii zovnishnoi polityky derzhavy Izrail [Conceptual orientations of the foreign policy of the state of Israel]. *Hrani*, 11(1), 38-43.
- Kvitsinska, M. (2015). Stanovlennia i rozvytok systemy politychnykh mizhderzhavnykh vidnosyn Ukrainy ta Derzhavy Izrail (1991-2015 rr.) [Formation and development of the system of political interstate relations between Ukraine and the State of Israel (1991-2015)]. *Studentskyi naukovyi visnyk*, 37, 39-42.
- Kobzar, Yu. (2023). *Izrail zminyt zovnishniu polityku: vizmutsia za Iran* [Israel will change its foreign policy: take on Iran]. Retrieved October 01, 2023 from <https://www.unian.ua/world/izrajil-bude-aktivnishe-protistoyati-iranu-12099822.html>
- Kompaniets, O.V. (2017). Poniattia neformalnoi osvity v suchasni fakhovii literaturi derzhavy Izrail [The concept of non-formal education in modern specialized literature of the state of Israel]. *Pedahohichniy almanakh*, (34), 279-285.
- Krashchi kliniky Izrailiu* [The best clinics in Israel]. (2022). Retrieved October 10, 2023 from <https://uamt.com.ua/UA/kliniky-izrayilyu.html>
- Ministerstvo turyzmu Izrailiu* [Ministry of Tourism of Israel]. (2023). []. Retrieved October 10, 2023 from: https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_tourism/govil-landing-page
- Naseleattia Izrailiu* [Population of Israel]. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://embassies.gov.il/kyiv/AboutIsrael/People/Pages/People.aspx>
- Pavlysh, O. (2023). Izrail dav dozvil na rozrobku hazovoho rodovyshcha bilia uzberezhzhia Hazy [Israel has given permission to develop a gas field off the coast of Gaza]. Retrieved October 10, 2023 from <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/19/701311/>
- Pavliuk, O. (2015). Vplyv skandalu «Iran-kontras» na amerykano-iranski vidnosyny pry administratsii R.Reihana [The influence of the “Iran-contras” scandal on American-Iranian relations during the administration of R. Reagan]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny*, 4, 14-18.
- Pershi vysnovky z ataky KhAMAS: chomu “Zaliznyi kupol” propuskaje rakety, pidbyta Merkava z drona ta proval rozvidky* [The first conclusions from the Hamas attack: why the “Iron Dome” misses rockets, the Merkava was hit by a drone and the failure of intelligence]. (07.10.2023). Retrieved October 08, 2023 from https://defence-ua.com/weapon_and_tech/pershi_visnovki_z_ataki_hamas_chomu_zaliznij_kupol_propuskaje_rakety_pidbita_merkava_z_drona_ta_proval_rozvidki-13074.html
- Posolstvo Izrailiu v Ukraini* [Embassy of Israel in Ukraine]. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://embassies.gov.il/kyiv/ConsularServices/Pages/InfoForIsraelisUkr.aspx>
- Sitsynskyi, N.A. (2014). Istorychni osoblyvosti vstanovlennia suchasnoho kordonu derzhavy Izrail [Historical features of the establishment of the modern border of the State of Israel]. *Menedzher. Visnyk Donetskoho derzhavnoho universytetu upravlinnia*, 68(2), 106-109.
- Tantsiura, O.H. (2019). Vytoky ta rozvytok sionizmu u konteksti polityky pamiaty Derzhavy Izrail [The origins and development of Zionism in the context of the memory policy of the State of Israel]. *Hileia: naukovyi visnyk*, 145(1), 172-176.

- U sektor Haza dopravyly pershi partii humanitarnoi dopomohy* [The first batches of humanitarian aid were delivered to the Gaza Strip]. (2021). Retrieved October 10, 2023 from <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3250625-u-sektor-gaza-dopravili-persi-partii-gumanitarnoi-dopomogi.html>
- Fedianin, V. (2021). Avraamovi uhody yak znakova podiia zovnishnoi polityky Obiednanykh Arabskykh Emirativ [The Abraham Accords as a landmark event in the foreign policy of the United Arab Emirates]. *Hrani*, 24(7-8), 87-97.
- Yavorska, O.V. (2020). Osoblyvosti imidzhu derzhavy Izrail na mizhnarodnii areni [Features of the image of the state of Israel in the international arena]. *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa*, 2(12), 148-152.
- Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON № 181/II vid 29 lystopada 1947 roku* [UN General Assembly Resolution No. 181/11 of November 29, 1947]. (2023). Retrieved October 01, 2023 from <http://www.vuzlib.org/books/1164> (data zvernennia 01.10.2023)
- Global soft power index*. (2022). Retrieved October 10, 2023 from <https://brandirectory.com/softpower/>
- Global soft power index*. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-soft-power-index-2023-digital.pdf>
- Healthcare Professions Portal*. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://www.health.gov.il/Russian/Subjects/MedicalAndHealthProfessions/Pages/default.aspx>
- Israel*. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://rsf.org/en/country/israel>
- Ministry of Foreign Affairs*. (2023). Retrieved October 10, 2023 from <https://mfa.gov.il/MFARUS/IsraelExperience/Tourism/Pages/Israel-TourismSummary-2017.aspx>
- Ministry of Tourism of Israel*. (2023). Retrieved October 10, 2023 from https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_tourism/govil-landing-page
- Izrail pozychyt palestynsiam 1,2 mln doz vaktsyn Pfizer* [Israel to lend 1.2 million doses of Pfizer vaccines to Palestinians]. (2021). Retrieved October 01, 2023 from https://lb.ua/world/2021/06/18/487382_izrail_pozichit_palestintsyam_12 mln.html